

ครูกับการโค้ชเพื่อปลูกฝังจิตวิญญาณวัฒนธรรมการเรียนรู้วิถีการณ ภัยพิบัติธรรมชาติ

Teachers and Coaching to Cultivate the Learning Culture Spirit for Natural Disaster Crisis

ภัทร์ สารทสินธุ์^{*1} และ ภาราดา สังข์ทอง²

Phat Sartsin^{*1} and Pharada Sangthong²

^{*}Corresponding Author, email: sangthongva@gmail.com

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนำมาซึ่งการเกิดภัยพิบัติธรรมชาติ ที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตของคนในสังคม การตระหนักรู้ถึงผลกระทบของภัยพิบัติธรรมชาติ กระทั่งเกิดเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้วิถีการณภัยพิบัติเป็นหัวใจสำคัญในการรับมือกับวิกฤตการณ์ภัยพิบัติธรรมชาติที่มีแนวโน้มเกิดขึ้น โดยครูเป็นบุคคลสำคัญ บทความนี้จึงมุ่งเน้นนำเสนอบทบาทในการทำหน้าที่โค้ชเพื่อปลูกฝังจิตวิญญาณวัฒนธรรมการเรียนรู้ ลักษณะสำคัญของครูในการทำหน้าที่โค้ช กระบวนการปลูกฝังจิตวิญญาณวัฒนธรรมการเรียนรู้ภัยพิบัติธรรมชาติ ประเภทของภัยพิบัติธรรมชาติ การบริหารจัดการวัฒนธรรมการเรียนรู้ภัยพิบัติธรรมชาติ ขั้นตอนการโค้ชเพื่อปลูกฝังจิตวิญญาณวัฒนธรรมการเรียนรู้ เหล่านี้เป็นข้อมูลความรู้ในการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับภัยพิบัติธรรมชาติตามศักยภาพ ความสามารถเฉพาะบุคคล ซึ่งการควบคุมกำกับตนเอง เมื่อตกอยู่ในภาวะฉุกเฉินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมต้องผ่านการปลูกฝังความรู้ การฝึกฝนด้วยการลงมือปฏิบัติ กระทั่งเกิดเป็นพฤติกรรมหรือนิสัย จะช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญสถานการณ์และเตรียมพร้อมรับมือกับภัยพิบัติธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การโค้ช, จิตวิญญาณวัฒนธรรมการเรียนรู้, ภัยพิบัติธรรมชาติ

¹ อาจารย์, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

¹ Lecturer, Faculty of Education, Loei Rajabhat University

² รองศาสตราจารย์, ดร., คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

² Assoc. Prof., Dr., Faculty of Education, Loei Rajabhat University

Abstract

Social changes lead to natural disasters that affect nature, economy, society, and the quality of life of people in all areas of society. Self-awareness of the impact of natural disasters, which leads to enhancing culture of learning about disaster crises, is the heart of coping with natural disaster crises that are likely to occur. Teachers are also important individuals with the society's expectation on this issue. This article focuses on presenting the roles of teachers on becoming coaches of cultivating a spirit of learning culture, important characteristics of teachers in coaching, the process of fostering a spirit of learning culture of natural disasters, types of natural disasters, management of a culture of learning about natural disasters, and steps of coaching to instill a spirit of learning culture. This knowledge and information is intended to prepare the individuals to cope with natural disasters according to their potentials and competencies. Effective self-control during emergency situations must be achieved by cultivating knowledge and hands-on practice until it becomes a behavior or habit, which enables individuals to confront with crises and effectively prepare for natural disasters.

Keywords: Coaching, Learning Culture Spirit, Natural Disasters

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงบริบทสภาพภูมิอากาศของโลก กระทั่งนำมาซึ่งภัยพิบัติธรรมชาติรูปแบบต่าง ๆ นานาประเทศ รวมทั้งประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะองค์กรทางการศึกษาก็ได้รับผลกระทบจากการเกิดภัยพิบัติธรรมชาติทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งแนวทางหรือวิธีการที่จะช่วยลดภาวะผลกระทบดังกล่าว คือ การยกระดับความรู้ ความเข้าใจในการเตรียมพร้อมรับมือกับภัยพิบัติธรรมชาติที่มีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น ด้วยเหตุนี้การบ่มเพาะให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาตนเองให้มีการตระหนักรู้ และมีความพร้อมรับมือกับวิกฤติการณ์ภัยพิบัติ จึงเป็นแนวทางที่สำคัญ ทั้งนี้การเรียนรู้ของมนุษย์มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) แรงขับหรือความต้องการในการเรียนรู้ เมื่อไหร่ก็ตามหากมนุษย์เรามีความสนใจหรือต้องการการเรียนรู้เรื่องใดจะตั้งใจ ใส่ใจ และแสวงหาความรู้เรื่องนั้น ๆ ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องรอคอยให้ใครบังคับหรือต้องเรียนรู้ตามเงื่อนไขของบุคคลอื่น ๆ 2) สิ่งเร้าหรือวัสดุที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งในการเรียนรู้จะมีวัสดุ คือ เหตุการณ์เข้ามากระตุ้นความรู้สึกในตัวบุคคลให้สามารถรับรู้ข้อมูล เนื้อหาสาระ สำหรับการเรียนรู้ของบุคคลที่อยู่ในวัยทำงาน สิ่งที่เป็นสิ่งเร้าหรือกระตุ้นมักจะเป็นปัญหา อุปสรรค และความปรารถนาในการพัฒนาตนเอง เป็นสิ่งเร้าให้ผู้เรียนเกิดพลังภายในเพื่อการเรียนรู้ 3) ปฏิกริยาตอบสนองเป็นการแสดงออกต่อการรับรู้หลังจากผู้เรียนได้รับรู้ข้อมูลหรือได้รับรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระที่ได้เรียนรู้ ซึ่งอาจเป็นปฏิกริยาตอบสนองต่อสิ่งที่ได้เรียนรู้ เช่น การตอบคำถาม การทำแบบฝึกหัด เป็นต้น 4) การเสริมแรงหรือผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับจากการเรียนรู้

ซึ่งอาจเกิดขึ้นในระหว่างเรียนรู้ในชั้นเรียน โดยผู้สอนเป็นผู้เสริมแรงการเรียนรู้ เช่น รางวัล คำชม คะแนน เป็นต้น ในขณะที่เดียวกัน สำหรับผู้เรียนรู้ในระดับผู้ใหญ่ ผลลัพธ์หรือแรงเสริมอาจจะเป็นความสำเร็จที่จะได้รับเมื่อสิ้นสุดการศึกษา อบรม ในเรื่องนั้น ๆ

ปัจจุบันพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนเปลี่ยนตามความก้าวหน้าของสังคม เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้เปลี่ยน พฤติกรรมการเรียนรู้เปลี่ยน แหล่งเรียนรู้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และสามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้น “ครู” ในฐานะเป็นบุคคลสำคัญในการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ ย่อมต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ของตนเองจากบทบาท “ครู” สู่การเป็น “โค้ช” ซึ่งเป็นบทบาทใหม่ของครูผู้สอนในศตวรรษที่ 21 “การโค้ช” กำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรกในวงการกีฬานักการศึกษาแห่งมหาวิทยาลัย Harvard และนักเทนนิสชื่อ Timothy Gallwey ได้อธิบายว่า “เกมแห่งจิตใจ” หรือสภาวะภายในจิตใจของคนมีความสำคัญอย่างมาก “คู่ต่อสู้ที่อยู่ในหัวคุณเอง นั้นแหละที่น่ากลัวยิ่งกว่าคู่แข่งในสนามเสียอีก” แก่นแท้ของการโค้ช คือ การปลดปล่อยศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนออกมาเพื่อให้สามารถนำพาชีวิตสู่เป้าหมายที่ดีที่สุดของตนเอง หรือมองอีกแง่หนึ่งคือ การดึงเอาสิ่งที่มีอยู่ในตัวของคนเรามาใช้ให้เกิดประโยชน์ ส่วนคำว่าจิตวิญญาณมีการนิยามแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับแต่ละบริบท สำหรับการศึกษา จิตวิญญาณ หมายถึง การมองกลับมาที่ชีวิตภายในด้วยความตระหนักรู้คุณค่าเอกลักษณ์ที่แท้จริงของตนเอง เพื่อขับเคลื่อนชีวิต ควบคุมความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ และพฤติกรรมให้สามารถดำเนินปฏิบัติงานตามเป้าหมายโดยมีความเชื่อ ความศรัทธาทางศาสนาเป็นกรอบยึดเหนี่ยว เมื่อบุคคลมองเห็นคุณค่าของชีวิตย่อมเกิดความเข้าใจความจริงของชีวิตและโลก จึงจะยอมรับการเปลี่ยนแปลงตนเองจากภายในสู่ภายนอก และก่อให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ ซึ่งคำว่า วัฒนธรรมการเรียนรู้ หมายถึง แบบแผนวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับบริบททางสังคม และมีผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งด้านความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทักษะคติ ในขณะที่เทคโนโลยีก้าวหน้าแต่ทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นขุมทรัพย์ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ กำลังเสื่อมโทรมลงเรื่อย ๆ ดังนั้น การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภัยพิบัติธรรมชาติจะก่อให้เกิดภูมิคุ้มกันตนเองในการเอาตัวรอดเมื่อตกอยู่ในสถานการณ์วิกฤติ ซึ่งคำว่า ภัยพิบัติธรรมชาติ หมายถึง ภัยที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรงและไม่เป็นปกติของสิ่งแวดล้อม ซึ่งเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาตามธรรมชาติ หรือจากการกระทำของมนุษย์และส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิต

ด้วยเหตุนี้ การปลูกฝังให้ผู้เรียนเข้าใจ เข้าถึง พัฒนาตนเองจึงสำคัญยิ่ง เนื่องจากมนุษย์เรามีข้อเสียที่อาจรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว คือ เรามักมองแต่สิ่งที่อยู่ภายนอก สนใจสิ่งที่มีอยู่ภายนอกมากกว่าสนใจตัวเอง หากเราขัดเกลาวิเคราะห์ตนเอง และเชื่อมั่นว่าสิ่งที่ตนเองมี คือ สิ่งที่ดีที่สุดและใช้สิ่งที่มีอยู่ต่อยอดชีวิตให้ดีที่สุด ในทางตรงกันข้าม หากเราละเลยหรือปล่อยให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัว ซึ่งเป็นความสามารถพิเศษที่ธรรมชาติให้เราติดตัวมาตั้งแต่เกิดจะค่อย ๆ หายไปโดยที่เราอาจไม่รู้ตัว ซึ่งอุปสรรคใหญ่หลวงที่ทำให้ศักยภาพค่อย ๆ หายไป คือ ความกลัว ความไม่มั่นใจ และการขาดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ด้วยเหตุนี้ “การโค้ช” จึงถูกนำมาประยุกต์ใช้เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว ความไม่มั่นใจในความสามารถของบุคคล ด้วยการบริหารจัดการวิถีทางในการประพฤติปฏิบัติตน ด้วยวิธีการสร้างโปรแกรมความคิดใหม่เป็นการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนจากภายในสู่ภายนอกให้สามารถสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับตนเองและคนอื่น ๆ

การโค้ชและการปลูกฝังจิตวิญญาณวัฒนธรรมการเรียนรู้วิถีปฏิบัติธรรมชาติ

มนุษย์อยากจะมีชีวิตที่ดี อยากสุขสบาย อยากประสบความสำเร็จ แต่มักไม่เคยถามตนเองว่าต้องทำอะไรบ้าง วิถีปฏิบัติของสังคมที่เป็นอยู่ทุกวัน ส่วนหนึ่งเริ่มจากจุดเล็ก ๆ ที่ทุก ๆ คนมักบอกตัวเองว่า “ไม่เป็นไร” ใคร ๆ เขาก็ทำกัน สิ่งเล็ก ๆ ค่อย ๆ สะสมและปลูกฝังลึกในจิตใจและค่อย ๆ ส่งต่อไปยังบุคคลอื่น ๆ ไม่เพียงแต่ทำร้ายสังคม แต่ยังทำร้ายตัวเอง เมื่อวิทยาศาสตร์พิสูจน์ไม่ได้ว่าวันที่ยั่งยืนล่มหายไป ความดีและความชั่วที่ทำส่งผลต่อชีวิตหลังความตายอย่างไรการขาดคุณธรรมจริยธรรมที่เราต่างมองว่า “ไม่เป็นไร” ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด คำพูด และกลายเป็นจิตวิญญาณของแต่ละบุคคลในที่สุด ซึ่งวิธีการพัฒนาตนเองเพื่อเปลี่ยนจิตวิญญาณสอดคล้องกับคำว่า “การโค้ช” ซึ่งหมายถึง กระบวนการในการสื่อสารอันทรงพลังเพื่อกระตุ้นการคิดและพัฒนาวิธีคิดของผู้อื่น เพื่อให้บุคคลค้นพบและเข้าใจตนเอง ปลดปล่อยศักยภาพของตน นำไปสู่การพัฒนาความคิดและอารมณ์อย่างสร้างสรรค์ กระทั่งปลดปล่อยตนเองจากปัญหา บรรลุเป้าหมายที่กำหนด (ศิริรัตน์ ศิริวรรณ, 2561) ในขณะที่นักวิชาการชาวตะวันตก อธิบายว่า การโค้ช หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้โค้ชและผู้ถูกโค้ช โดยผู้โค้ชทำหน้าที่ช่วยเหลือ ชวนคิด หรือปลดปล่อยบางอย่างในตัวของผู้ถูกโค้ชให้มีศักยภาพสูงขึ้น หรือประสบผลสำเร็จตามที่เขาต้องการ ผ่านวิธีการและเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ถูกโค้ชได้เรียนรู้ ตระหนักถึงคุณค่าของตนเองและเปลี่ยนแปลงตนเอง พัฒนาตนเองตามความถนัดความสามารถที่ค้นพบ (Stone, 2007) จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า การโค้ช หมายถึง การสื่อสารและการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการคิด ผลักดันให้ผู้ถูกโค้ชดึงศักยภาพของตนเองออกมา กระทั่งค้นพบความสามารถ ความถนัด และเกิดแรงบันดาลใจในการนำเอาศักยภาพที่อยู่ภายในและความรู้มาใช้ในการพัฒนาตนเองอย่างสูงสุด ด้วยการมองกลับเข้ามาภายในเพื่อค้นหาเอกลักษณ์ที่แท้จริงของตน

มนุษย์เราโดยส่วนใหญ่ต่างใช้ชีวิตกระทั่งลืมไปว่าคนเรามีชีวิตแค่ชั่วคราว ชีวิตคนเราไม่แน่นอน หากแต่ความตาย คือ สิ่งที่ไม่แน่นอน การมีจิตวิญญาณแห่งการเรียนรู้ที่ดี ต้องอาศัยคุณธรรมจริยธรรมเป็นองค์ประกอบพื้นฐานจึงจะสามารถยกระดับจิตวิญญาณให้สูงขึ้นได้ ด้วยกระบวนการมองย้อนกลับมาที่ชีวิตภายในด้วยวิธีการหาคำตอบให้ตนเองว่า 1) เราคือใคร 2) คุณค่าที่แท้จริงของตนเองคืออะไร 3) อะไรคือสิ่งที่มีความหมายสำหรับชีวิต 4) เป้าหมายของชีวิตคืออะไร 5) เกิดมาเพื่อทำอะไรให้โลกนี้ ซึ่งนักวิชาการให้ความหมายของ จิตวิญญาณ ว่าหมายถึง ความรู้สึก ความเชื่อ ทศนคติ ที่มีองค์ประกอบของร่างกาย จิตใจ ทำงานประสานกันและกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของชีวิต การที่คนเราสามารถแยกแยะ ความดี ความชั่วได้ เกี่ยวโยงกับความตระหนักรู้ พฤติกรรมเป็นการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล หากนำเอาเนื้อแท้ของจิตใจ มาใช้ใน ชีวิตประจำวันการดำเนินชีวิตจะมีแต่สิ่งดีงาม (ศุภลักษณ์ ทัดศรี และ อารยา พรายแย้ม, 2554) นอกจากนี้ ชนิกันต์ เสียงเย็น และรัตติกรณ์ จงวิศาล (2557) ได้ให้ความหมายของจิตวิญญาณว่า จิตวิญญาณเป็นคำศัพท์ที่พบว่ามี ความแตกต่างกันตามวัฒนธรรม ศาสนา ภาษาและประวัติศาสตร์อย่างไรก็ตามมีลักษณะร่วมกันบางประการ และมีความแตกต่างกันไปตามภาษาและวัฒนธรรม รวมทั้งพบความคล้ายคลึงสอดคล้องกันอยู่ในความต่างเหล่านั้น เรื่องจิตวิญญาณเป็นกระแสความคิดที่มีมาอย่างต่อเนื่องตามประวัติศาสตร์ของมนุษย์ โดยมี

จุดสูงสุดของความรู้ที่ให้ความสำคัญกับมิติทางจิตวิญญาณ คือ ศาสนธรรมต่าง ๆ ส่วนวลินิกา ฉลากบาง (2559) อธิบายว่า จิตวิญญาณความเป็นครู หมายถึง จิตสำนึกตามกรอบคุณธรรมจริยธรรมซึ่งทำให้เกิดการใฝ่รู้ ค้นหา สร้างสรรค์ ถ่ายทอด ปลุกฝัง และเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งของศิษย์ เพื่อนร่วมงานและคนในสังคม สำหรับ มุมมองของจุมพล พูลภัทรชีวิน (2546) ให้ความหมายของจิตวิญญาณครู หมายถึง จิตสำนึก ความคิด ทศนคติ พฤติกรรมการแสดงออกที่ดี ลุ่มลึกสงบเย็น ตามกรอบของจริยธรรม คุณธรรม ค่านิยม จาริตประเพณี วัฒนธรรม และความคาดหวังของสังคมอันเป็นองค์รวม ธาตุแท้ของบุคคลผู้ใฝ่รู้ ค้นหา สร้างสรรค์ ถ่ายทอด ปลุกฝัง และเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม มีขึ้นได้ในทุกคน ซึ่งสรุปได้ว่า จิตวิญญาณ หมายถึง พลังแอบแฝงที่ใช้ในการขับเคลื่อนชีวิตให้มีความตระหนักรู้ ควบคุม ความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ และพฤติกรรมให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ และดำรงชีวิตท่ามกลางสถานการณ์ต่าง ๆ ตามกรอบคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จาริตประเพณี วัฒนธรรมของสังคม โดยมุ่งหวังให้ชีวิตทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญาบรรลุเป้าหมายของการมีชีวิต

ปรัชญาแนวคิดเกี่ยวกับการโค้ช

แนวคิดเกี่ยวกับการโค้ช (Coach) มุ่งส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง มิใช่เป็นการตรวจสอบพฤติกรรมของผู้เรียน หากแต่เป็นการประเมินศักยภาพของผู้เรียน เพื่อปรับปรุงพัฒนาผู้เรียนให้สามารถค้นหาตนเองจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การทำหน้าที่เป็นกระจกสะท้อนผลให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed Learning) โดยผู้โค้ชจำเป็นต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญในด้านของการเป็นกัลยาณมิตร ทั้งนี้ผลลัพธ์ของการโค้ช ผู้เรียนและผู้โค้ชควรได้รับความสุข ความสบายใจ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งก่อนเริ่มการโค้ชผู้ที่ทำหน้าที่เป็นโค้ชควรทำความเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน (Whitmore, 2009)

ธรรมชาติของผู้เรียน

ตั้งแต่อดีตกระทั่งปัจจุบัน อาจมีบางคนตั้งคำถามในใจว่า ทำไมคนเราจึงแตกต่างกัน ทำไมบางคนเรียนรู้เร็ว ฉลาด บางคนทำอะไรได้อย่างรวดเร็ว ความแตกต่างเหล่านี้เปลี่ยนแปลงได้หรือไม่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา นักจิตวิทยาชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของมนุษย์ว่า มาจากภูมิหลัง ประสบการณ์ การอบรมสั่งสอน และสภาพแวดล้อม ซึ่งธรรมชาติของมนุษย์มีความต้องการสิ่งต่าง ๆ มากมาย และมีสิ่งที่ต้องการเหมือน ๆ กัน ได้แก่

1. การเป็นคนสำคัญ การทำให้นักเรียนรู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญ โดยการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน
2. การต้องการยอมรับหรือยกย่อง ครูจำเป็นต้องเสริมแรงผู้เรียนและการทำให้ผู้เรียนยอมรับในความรู้ ความสามารถ โดยการกระตุ้นให้เกิดการยอมรับในศักยภาพและความสามารถของตนเอง
3. ผู้เรียนทุกคนต้องการความรัก การช่วยให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ สนใจเรียนรู้ ควรเริ่มต้นจากความรัก ความเมตตาที่ครูมอบให้ เพราะการให้ในสิ่งที่รัก รักในสิ่งที่ทำจะนำมาสู่ความสำเร็จในชีวิต
4. มนุษย์ทุกคนอยากสุขสบายอยากพัฒนาตนเอง ให้เก่งเหมือน ๆ คนอื่น ๆ แต่ติดที่ “ขี้เกียจ” และต้องการคนที่ขี้เกียจเหมือน ๆ เขาหรือขี้เกียจมากกว่าเขา เพื่อที่เขาจะอุ่นใจ

5. ผู้เรียนทุกคนมีศักยภาพ ความสามารถแตกต่างกัน มีจุดอ่อน จุดแข็ง และมีความดี และความไม่ดี อยู่ในตัวเท่า ๆ กัน บางคนดีมากกว่าหรือไม่ดีมากกว่า สิ่งเหล่านี้ คือ ธรรมชาติของมนุษย์ คนเราทุกคนทำผิด ด้วยกันทุกคน ไม่มีใครไม่เคยทำผิด เมื่อเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียนจะช่วยให้ครูทำหน้าที่โค้ชได้มีประสิทธิภาพ

ลักษณะสำคัญของครูในการเป็นโค้ชปลูกฝังจิตวิญญาณวัฒนธรรมการเรียนรู้

การเปลี่ยนสถานะภาพบทบาทครูสู่การเป็นโค้ช ด้วยการทำหน้าที่ให้แนวคิดแก่ผู้เรียนรู้จักวิธีการเรียนรู้ การเอาชนะใจตนเอง การโค้ชจึงมีลักษณะสำคัญ ได้แก่ การช่วยให้ผู้เรียนก้าวจากสิ่งที่เผชิญอยู่ ดังนั้นทั้งผู้โค้ช และผู้ถูกโค้ชต้องใช้เวลาในการฝึกฝน ซึ่ง Alfred Binet ได้คิดแบบทดสอบไอคิวได้พิสูจน์พบว่า การศึกษา และการฝึกฝนสามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงพื้นฐานในเรื่องความฉลาดได้ เนื่องจากความสำเร็จของการเรียนรู้ อยู่ที่โลก 2 ใบ คือ คนที่เรียนรู้และคนที่ไม่ยอมเรียนรู้ จุดมุ่งหมายสำคัญของการโค้ช คือ กระตุ้นให้ผู้เรียน ก้าวออกจาก Comfort Zone ที่เผชิญอยู่โดยการเปลี่ยนกรอบความคิด หรือ “Growth Mindset” การกระทำ ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของผู้เรียนเป็นผลมาจากอดีตโดยมีตัวแบบสำหรับการรับรู้ ได้แก่ ตัวแบบ 3Ps ประกอบด้วย Project (ชิ้นงาน) Person (ตัวบุคคล) และ Pattern of Behavior (แบบแผนพฤติกรรม) (ศิริรัตน์ ศิริวรรณ, 2561) การช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นอนาคตที่อยากจะเป็น ด้วยการให้ผู้เรียนเข้าใจแนวโน้ม สิ่งที่จะเกิดขึ้น กระบวนการนี้เรียกว่า Performance Coaching Model โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ 3F แต่จากประสบการณ์และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม พบว่า 3F ไม่เพียงพออีกต่อไปควรเพิ่มเป็น 4F ดังนี้

1. Facts สำนวตตรวจสอบสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เป็นการตั้งคำถามสอบถามนักเรียนเพื่อให้ผู้เรียน ได้ทบทวนตัวเองด้วยคำถาม Who When Why Where What How และ I คือสิ่งที่ได้
2. Feelings ความรู้สึกต่อสิ่งที่เกิดขึ้น มีความคิดเห็นอย่างไรต่อสิ่งที่กำลังเผชิญอยู่สิ่งที่ได้เรียนรู้ หรือบทเรียนที่ได้จากสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเองหรือเหตุการณ์ที่รับรู้ ซึ่งบางครั้งเรียกว่าประสบการณ์
3. Future วิเคราะห์โดยการตั้งคำถามว่า หากเกิดเหตุการณ์ ปัญหา และอุปสรรคเกิดขึ้นอีกในอนาคต จะมีวิธีการเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคได้อย่างไร ให้แตกต่างจากวิธีเดิมหรือพฤติกรรม จะมีการวางแผนป้องกัน หรือสร้างภูมิคุ้มกันอย่างไรให้กับตนเอง
4. Focus การมุ่งมั่นจดจ่อในสิ่งที่เราต้องการและมีความสำคัญจริง ๆ เหมาะสมกับตัวเอง เป็นการสื่อสาร ผ่านการคิดสู่จิตใจจะช่วยให้ทำงานได้เก่งขึ้น ชัดเจนขึ้น ทำให้ดีและนำไปสู่ผลสำเร็จ ตลอดจนก่อให้เกิด ความเชี่ยวชาญในที่สุด

การโค้ชเกี่ยวข้องกับอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ซึ่งมีลักษณะสำคัญ ได้แก่ 1) การใช้ความรู้ 2) การบ่มเพาะ 3) สะท้อนสิ่งที่สะสมในจิตใจตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และอนาคต 4) วิธีการดำเนินชีวิต (พฤติกรรม) 5) ความสัมพันธ์ระหว่าง อดีต ปัจจุบัน และอนาคต 6) การแก้ปัญหาและการปรับตัว กระบวนการโค้ช เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนดึงศักยภาพออกมาใช้พัฒนาตนเอง ค้นหาตนเอง กระตุ้นเสริมให้ผู้เรียนปรารถนาเรียนรู้ และพร้อมก้าวออกจาก Comfort Zone ที่เผชิญอยู่ ซึ่งสหพันธ์การโค้ชนานาชาติ หรือ ICF ได้เสนอแนวคิด

เกี่ยวกับสมรรถนะของผู้ทำหน้าที่โค้ช ประกอบด้วย 4 สมรรถนะหลัก ได้แก่ ด้านที่ 1 การวางพื้นฐานการโค้ช (Setting the Foundation) ด้านที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ (Co-Creating the Relationship) ด้านที่ 3 การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Communicating Effectively) ด้านที่ 4 การอำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้และได้ผลลัพธ์ (Facilitating Learning and Results) เนื่องจากมีความเชื่อว่านักโค้ชที่มีสมรรถนะดังกล่าว จะทำหน้าที่บ่มเพาะพัฒนาผู้รับการโค้ชได้อย่างมีประสิทธิภาพ (International Coaching Federation, 2019)

กระบวนการปลูกฝังจิตวิญญาณวัฒนธรรมการเรียนรู้วิถีวิถีปฏิบัติธรรมชาติ

วัฒนธรรมเป็นผลงานทางความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ภาษา จริยธรรม ประเพณี กฎหมาย ตลอดจนแบบแผนการดำเนินชีวิตของมนุษย์ มีลักษณะเป็นรูปธรรมและนามธรรม ที่เกิดจากการปรับตัวของมนุษย์ตามบริบทสภาพแวดล้อมที่มนุษย์อยู่อาศัยและส่งต่อโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่น หากพิจารณาจากรูปศัพท์คำว่า “วัฒนธรรม” มาจากคำ 2 คำ คือ “วัฒน” กับ “ธรรม” ซึ่งคำว่า “วัฒน” หรือ “พัฒน์” หมายถึง ความเจริญงอกงามหรือทำให้เจริญขึ้นดีขึ้น ส่วนคำว่า “ธรรม” หมายถึง คุณงามความดี สรุปได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง แบบแผนวิถีชีวิตหรือพฤติกรรมที่ฝังแน่นสัมพันธ์กับบริบททางสังคม สำหรับการเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงความคิดพฤติกรรมของมนุษย์หลังผ่านกระบวนการเรียนรู้ จากสิ่งที่ไม่ได้มาก่อน กระทั่งสามารถทำได้และมีลักษณะที่ค่อนข้างถาวร ดังนั้น วัฒนธรรมการเรียนรู้ หมายถึง การปลูกฝังกระบวนการเรียนรู้แบบแผนวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับสภาพบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งมีผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมนุษย์ที่ดีขึ้นทั้งด้านความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทักษะ การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้วิถีธรรมชาติเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เนื่องจากวิถีปฏิบัติธรรมชาติถือเป็นปรากฏการณ์ที่สร้างความเสียหายและส่งผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์แต่เดิมนั้นมนุษย์เรียนรู้ในการรับมือกับภัยคุกคามผ่านการลองผิดลองถูกตามยุคสมัย นับแต่วิวัฒนาการปรับเปลี่ยนสายพันธุ์จากการเป็นลิงไม่มีหาง เป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดกระบวนการการเรียนรู้ในการรับมือภัยธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นความสามารถในการใช้ไฟ การสร้างเครื่องนุ่งห่ม การสร้างวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ไปจนถึงพัฒนาการทางภาษา ปัจจุบันมนุษย์มีกระบวนการเรียนรู้เพื่อรับมือภัยพิบัติทางธรรมชาติ กระทั่งกลายเป็นวัฒนธรรมของกลุ่มคนได้ในแต่ละพื้นที่รูปแบบต่าง ๆ เช่น การออกแบบที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ลักษณะสถาปัตยกรรม สิ่งปลูกสร้างที่มีความสอดคล้องกับสภาพอากาศและภัยพิบัติที่เกิดขึ้น กระทั่งการเรียนรู้จากธรรมชาติในการคาดคะเนล่วงหน้าเมื่อจะเกิดภัยพิบัติธรรมชาติลักษณะต่าง ๆ ท่ามกลางความก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยีที่ทันสมัย กระทั่งสามารถผลิตสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่มนุษย์ต้องการ และการเพิ่มขึ้นของประชากรโลก นำมาซึ่งการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างรวดเร็ว สารเคมีและแก๊สพิษจำนวนมาก เป็นปัจจัยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศโลก และการเกิดขึ้นของภัยธรรมชาติจำนวนบ่อยครั้ง แต่ละครั้งทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น เปรียบเสมือนธรรมชาติกำลังเตือนสติให้มนุษย์ทุกคนรู้ว่าแม้มนุษย์จะมีความรู้ สติปัญญาและความสามารถมากเพียงใด ก็ไม่อาจเอาชนะธรรมชาติได้ หากถามว่าคนในสังคม

ยุคหลังสมัยใหม่ มีความรู้ความเข้าใจเรื่องภัยพิบัติธรรมชาติมากขึ้นน้อยแค่ไหน และมีภูมิคุ้มกันต่อสภาพความเสียหาย ผลกระทบทั้งทรัพย์สินอย่างไร คำตอบจะเป็นข้อมูลให้ทราบถึงระดับความรู้และภูมิคุ้มกันของคนในสังคม

จากรากศัพท์คำว่า “ภัยพิบัติธรรมชาติ” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Disaster” หมายถึง ภัยที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรงและไม่เป็นปกติของสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาโดยธรรมชาติหรือจากการกระทำของมนุษย์ และส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและต่อชีวิต ลักษณะสำคัญของภัยพิบัติธรรมชาติ คือ เป็นภัยที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน มีทั้งภัยพิบัติที่สามารถคาดคะเนการเกิดขึ้นได้ และบางประเภทก็ไม่สามารถคาดเดาล่วงหน้าได้ ภัยพิบัติบางประเภทเกิดขึ้นต่อเนื่องยาวนาน บางประเภทเกิดขึ้นและหายไปอย่างรวดเร็ว ภัยพิบัติทางธรรมชาติส่วนใหญ่ก่อให้เกิดผลกระทบเป็นบริเวณกว้าง สร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของมนุษย์ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (2557) ได้จำแนกประเภทของภัยพิบัติธรรมชาติไว้ ดังนี้

1. อุทกภัย ภัยธรรมชาติที่เกิดจากการมีฝนตกหนัก ส่งผลให้เกิดผลกระทบด้านมูลค่าและเสียหาย การเกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ในปี พ.ศ. 2554 เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดของภัยพิบัติทางธรรมชาติที่ก่อให้เกิดความเสียหายรุนแรงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

2. วาตภัย ภัยธรรมชาติที่เกิดจากพายุลมแรงและรวดเร็ว เช่น พายุไต้ฝุ่น พายุโซนร้อน อาจเกิดขึ้นทั้งบนบกและในทะเล การเกิดพายุล้วนส่งผลกระทบต่อสภาพอากาศในระดับกว้าง โดยเฉพาะผลกระทบที่เกิดขึ้นตามมาหลังจากการเกิดวาตภัย

3. ดินโคลนถล่ม ภัยพิบัติธรรมชาติที่เกิดจากการเคลื่อนตัวของดินหรือหิน ภายหลังฝนตกหนัก ดินชุ่มน้ำ กระทั่งน้ำหนักของมวลดินเพิ่มมากขึ้นและไหลลงมาตามทางลาดเชิงเขาสู่พื้นด้านล่าง เกิดขึ้นบ่อยในพื้นที่ลาดชัน ที่มีพืชปกคลุมหน้าดินน้อย และอีกสาเหตุหนึ่งมาจากการปรับภูมิทัศน์พื้นที่เพื่อสร้างสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ เช่น โรงแรม ชุมชน และสถานที่ราชการ โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับบริบทสภาพพื้นที่

4. ดินแห้ง ภัยพิบัติอันเกิดจากน้ำใต้ดินแห้งแล้ง เป็นระยะเวลานาน อันเป็นผลมาจากฝนไม่ตกตามฤดูกาล เป็นภัยพิบัติที่ไม่สามารถควบคุมได้ การเกิดดินแห้งจากภัยแล้งส่งผลโดยตรงกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์ โดยเฉพาะประเทศที่พึ่งพารายได้จากการเกษตร

5. คลื่นสึนามิ คลื่นใต้น้ำขนาดใหญ่ ที่เกิดจากการแผ่นดินไหวหรือการเคลื่อนตัวของผิวโลกใต้น้ำ ซึ่งสามารถเคลื่อนที่ได้อย่างรวดเร็วและรุนแรงมหาศาล องค์ความรู้และประสบการณ์ การรับมือต่อภัยพิบัติของคนไทยยังมีไม่มาก ผลที่ตามมาคือความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินที่ร้ายแรงจนกลายเป็นโศกนาฏกรรมที่คนไทยต่างรับรู้

6. ภัยหนาว เป็นภัยพิบัติที่เกิดจากสภาพอากาศที่หนาวจัด ซึ่งอาจต่ำกว่า 15 องศา และลดต่ำลงอย่างต่อเนื่องยาวนาน กระทั่งมนุษย์ไม่สามารถอดทนต่อสภาพอากาศได้ ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะไม่ใช่ว่าประเทศที่อยู่ในเขตอบอุ่นหรือเขตหนาว แต่ก็จำเป็นที่จะต้องมีการเตรียมการรับมือต่อสภาพอากาศหนาว

7. อัคคีภัย อันตรายที่เกิดจากไฟที่ไม่อาจควบคุมได้ กระทบส่งผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน ในรูปแบบของคว้นพิษ ฝุ่นละออง เชื้อเพลิงลุกไหม้อย่างต่อเนื่อง เช่น ไฟป่า ประกอบกับกิจกรรมทางการเกษตรของเกษตรกรมีการเผาป่าและใช้ไฟกำจัดวัชพืชทำให้ในหลาย ๆ ครั้งเกิดการเผาไหม้ลุกลามกลายเป็นไฟไหม้ป่าในที่สุด

8. ภัยอาคารถล่ม เกิดจากการถล่มของอาคารสูง อาจจากผลของการออกแบบโครงสร้างตึกหรือเกิดจากการชำรุดของตัวอาคาร สาเหตุส่วนใหญ่มักมาจากการต่อเติมอาคารทำให้สมดุลอาคารเสียหายรับน้ำหนักไม่ไหว การเกิดอาคารถล่มในบางครั้งอาจลุกลามไปกระทบกับอาคารที่อยู่อาศัยข้างเคียงเกิดความเสียหายลุกลามเป็นวงกว้าง

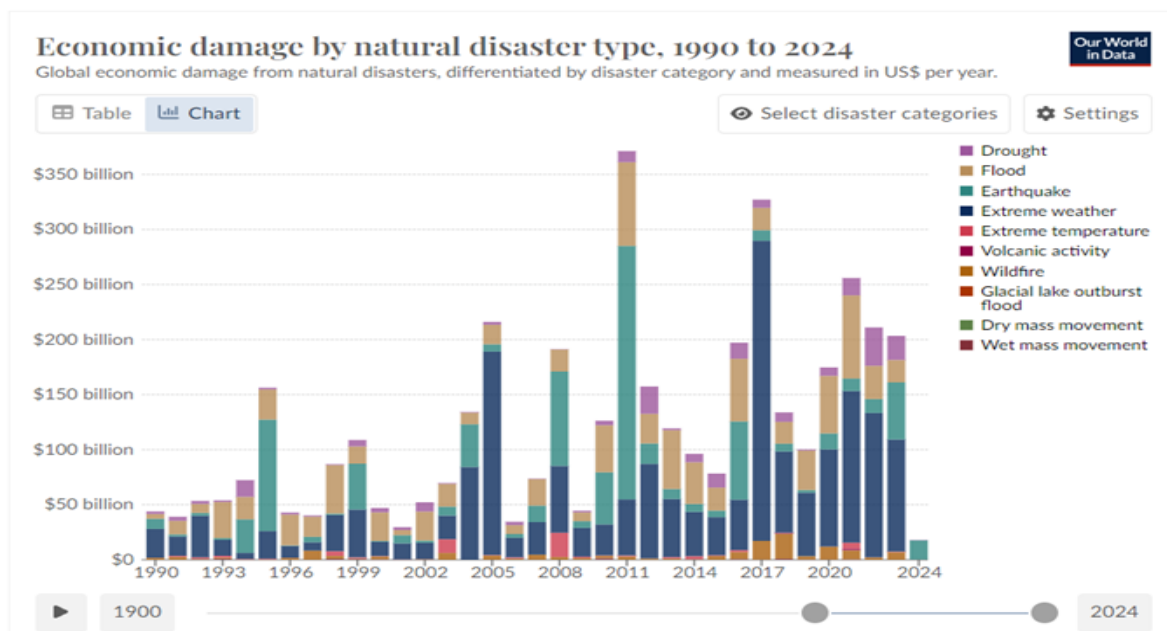
ในมุมมองของนักวิชาการตะวันตกชื่อ Smith & Petley (2009) ได้จำแนกภัยพิบัติไว้ 3 ประเภท ได้แก่

1. ภัยพิบัติธรรมชาติ (Natural Hazards) หมายถึง เหตุการณ์ทางธรรมชาติ ทางธรณี ฟิสิกส์ ชีววิทยา ที่ส่งผลกระทบต่องิวิชีวิต สิ่งแวดล้อม เช่น อุทกภัย วาตภัย แผ่นดินไหว ภูเขาไฟ และคลื่นยักษ์

2. ภัยพิบัติทางเทคโนโลยี (Technological Hazards) หมายถึง ความเสียหายอันเกิดจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยี เช่น ระบบควบคุมพลังงานโรงงานอุตสาหกรรม ตลอดจนการเกิดกระแสไฟฟ้าไหม้สารเคมี เป็นต้น

3. ภัยพิบัติในบริบทใหม่ (New Context Hazards) หมายถึง ภัยอันเกิดจากความตึงเครียดของสังคมโลก อันเป็นผลจากการขยายความเป็นเมือง และทรัพยากรธรรมชาติที่มีจำนวนน้อยลง สวนทางกับจำนวนการเพิ่มขึ้นของทรัพยากรมนุษย์ อันเป็นเหตุให้เกิดการก่อการร้ายของอาชญากรข้ามชาติ มิจฉาชีพ และการทุจริตข้ามชาติ เป็นต้น

ภัยพิบัติธรรมชาติมีแนวโน้มรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ประเทศที่มีลักษณะภูมิอากาศที่มีสภาพอากาศฝนสลับแล้งหรือที่รู้จักกันว่า “ภูมิอากาศแบบสะวันนา” ซึ่งเป็นลักษณะของภูมิอากาศในหนึ่งปีจะมีฤดูแล้งสลับกับฤดูฝน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือ ประเทศไทยจะมีฤดูแล้งนานติดต่อกัน 5 – 6 เดือน และฤดูฝนก็จะยาวนานใกล้เคียงกัน ด้วยสาเหตุนี้ ประเทศไทยจึงมักประสบกับภัยพิบัติ น้ำท่วม ดินโคลนถล่ม ฝนแล้ง ไฟป่า และหมอกควันเป็นประจำทุกปี ทั้งนี้ EM-DAT (2024) ได้สรุปความเสียหายที่เกิดจากภัยพิบัติทางธรรมชาติประเภทต่าง ๆ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1990 หรือเกือบ 40 ปีที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่ามูลค่าความเสียหายมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ดังภาพที่ 1 ด้วยเหตุนี้การเรียนรู้เพื่อรับมือกับภัยพิบัติจึงมีความจำเป็นและสำคัญ

ภาพที่ 1 ความเสียหายทางเศรษฐกิจจากภัยพิบัติทางธรรมชาติระหว่างปี ค.ศ. 1900 ถึง ค.ศ. 2024

ที่มา : EM-DAT: The International Disaster Database, Centre for Research on the Epidemiology of Disasters (CRED), Université catholique de Louvain/ (EM-DAT, 2024)

แต่เดิมนั้น นักสังคมวิทยาสนใจศึกษาผลกระทบของภัยพิบัติธรรมชาติหลังสิ้นสุดการเกิดภัยพิบัติธรรมชาติ ต่อมาในสังคมยุคหลังสมัยใหม่ต่างหันมาให้ความสนใจกับการเตรียมพร้อมต่อการรับมือ การป้องกัน การบูรณาการดูแลรักษา โดยมีการจำแนกระยะเวลาเกี่ยวกับการประสบภัยพิบัติธรรมชาติไว้ 3 ระยะ ได้แก่ 1) ระยะก่อนเกิดภัยพิบัติ 2) ระยะระหว่างเกิดผลกระทบ 3) ระยะหลังผลกระทบ ซึ่งแต่ละระยะจำเป็นต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ ให้กลายเป็นวิถีชีวิตของการรับมือกับภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา หากขาดการส่งเสริมให้เกิดความตระหนักรู้ต่อผลกระทบจากภัยพิบัติธรรมชาติ การเกิดปัญหาและการละเลยต่อภัยพิบัติธรรมชาติอาจเพิ่มมากขึ้น ดังคำกล่าวที่ว่า “ธรรมชาติอยู่ได้ถ้าไม่มีมนุษย์ แต่มนุษย์เราอยู่ไม่ได้หากไร้ซึ่งธรรมชาติ” ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ต้องมีการบ่มเพาะวัฒนธรรมการเรียนรู้ เพื่อรับมือกับวิกฤติภัยธรรมชาติ ซึ่งการบ่มเพาะวัฒนธรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับการเรียนรู้ทางสังคมของ (Bandura, 2004) ซึ่งอธิบายว่าการเรียนรู้ทางสังคมเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่าง 3 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) พฤติกรรม (Behavior) (2) ปัจจัยส่วนบุคคล (Personal) และ (3) สิ่งแวดล้อม (Environmental) ตามองค์ประกอบ การเรียนรู้ ทั้ง 3 องค์ประกอบนั้น จะประสบความสำเร็จได้ จำเป็นต้องมีข้อกำหนด 4 ประการ ได้แก่

1. การเอาใจใส่ (Attention) หากผู้เรียนมีความใส่ใจ สนใจจดจ่ออยู่กับตัวแบบ ซึ่งอาจเป็นตัวแบบเสมือนจริงหรือตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ กระบวนการสนใจใส่ใจ ด้วยความตั้งใจอย่างมีสติและสมาธิ จะเป็นตัวกำหนดความแม่นยำในการรับรู้ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัส

2. การจดจำ (Retention) การเก็บรักษาข้อมูล ซึ่งการรักษาข้อมูลได้อย่างแม่นยำ ผู้เรียนจะแปลข้อมูลจากตัวแบบ หรือต่อการเรียนรู้ที่รับรู้ผ่านประสาทสัมผัสในรูปแบบสัญลักษณ์ ทั้งนี้การให้ถ่ายทอดการจดจำและเพิ่มพูนทักษะทางปัญญา จำเป็นต้องมีการซักซ้อมก่อนการกระทำจริง

3. การแสดงออก (Production) การแสดงออก คือ การนำสิ่งที่จดจำได้มากระทำหรือแสดงออก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถทางกาย และพฤติกรรมย่อยต่าง ๆ ที่ส่งผลให้สามารถแสดงพฤติกรรมออกมาตามตัวแบบได้อย่างดี

4. การจูงใจ (Motivation) เมื่อผู้เรียนได้รับรู้ เรียนรู้ จะนำไปประยุกต์ใช้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับแรงจูงใจที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้เมื่อตั้งใจเรียนรู้จะได้ประโยชน์อะไร ด้วยเหตุที่ผู้สอนจำเป็นต้องจูงใจการเรียนรู้ด้วยรางวัล คำชม ตลอดจนแบบอย่างบุคคลแบบที่เป็นผลจากการลงมือกระทำด้วยตนเองเมื่อได้รับความรู้แล้ว

การบริหารจัดการวัฒนธรรมการเรียนรู้ภัยพิบัติธรรมชาติ

การบริหารจัดการการเรียนรู้ หมายถึง การวางแผนกำหนดหลักการดำเนินการและปฏิบัติการเกี่ยวกับสถานการณ์ โดยมุ่งลดผลกระทบที่เกิดขึ้นจากภัยพิบัติธรรมชาติ และฟื้นฟูโครงสร้างทางสังคมให้กลับคืนสู่สภาพเดิมโดยเร็ว สำหรับการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติธรรมชาติ หมายถึง การเตรียมการล่วงหน้าเพื่อเพิ่มความรู้ ความสามารถ ทักษะให้เกิดกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร หน่วยงานต่าง ๆ ในการเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่ปกติหรือภาวะวิกฤติต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อลดความเสียหายหรือผลกระทบที่เกิดขึ้น ซึ่งการเตรียมความพร้อมรับมือกับภัยพิบัติธรรมชาติ เป็นแนวทางในการช่วยให้มนุษยยุคสังคมหลังสมัยใหม่อยู่รอดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศที่เพิ่มขึ้นรุนแรงขึ้น สำหรับตัวอย่างของต่างประเทศที่มีการเตรียมความพร้อมรับมือกับภัยพิบัติธรรมชาติ ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือ ด้วยการมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ ทักษะ การปลูกจิตสำนึกให้นักเรียนทุกระดับชั้น กระทั่งเกิดเป็นวัฒนธรรมความปลอดภัย (Culture of Safety; จักรกฤษณ์ จันทะคุณ, 2558) และจากการวิจัยของวัชรีย์ คุณกิตติ, วิจิตรา ศรีสอน และสัณฐาน ชยนนท์ (2563) พบว่า ปัญหาสำคัญของการจัดการภัยพิบัติธรรมชาติ ได้แก่ การเข้าใจเกี่ยวกับภัยพิบัติธรรมชาติ การพัฒนาศักยภาพในการเตรียมความพร้อมเผชิญภัยพิบัติธรรมชาติ การจัดการความรู้ เป็นต้น ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการเตรียมพร้อมรับมือกับภัยพิบัติธรรมชาติ สามารถทำได้หลากหลายวิธี แต่วิธีที่สำคัญและครูสามารถทำได้ดี คือ การปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจ และจิตสำนึกในการสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยในสังคม ซึ่งแนวทางในการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้เพื่อรับมือกับภัยพิบัติธรรมชาติสรุปได้ ดังนี้

1. ปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม การปลูกฝังจิตสำนึกเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นขั้นตอนแรกของการสร้างการเรียนรู้ทางด้านภัยพิบัติธรรมชาติ การที่บุคคลมีจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมที่ดี เปรียบเสมือนการวางรากฐานเบื้องต้นในการปรับตัวและสร้างความเข้าใจโลกในเชิงบวกต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระยะยาว

2. พัฒนาด้านจิตวิทยาภายใน การเข้าใจกฎธรรมชาติตามกฎไตรลักษณ์ การพัฒนาจิตวิทยาภายในของบุคคลให้เข้าใจ เข้าถึงธรรมชาติ จะมีส่วนช่วยกระตุ้นความคิดของบุคคลให้ยอมรับถึงความเป็นส่วนหนึ่งของระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติได้เป็นอย่างดี เมื่อเทคโนโลยีก้าวหน้าทำให้มนุษย์มีความเชื่อมั่นใหม่ว่ามนุษย์เป็นผู้กำหนดชะตากรรมของโลก ทว่าแท้จริงแล้วมนุษย์นั้นเป็นเพียงหน่วยย่อยหน่วยหนึ่งของระบบนิเวศ การขาดสมดุลของระบบนิเวศธรรมชาติ ย่อมสร้างผลกระทบเป็นลูกโซ่และอาจก่อให้เกิดผลร้ายที่คาดไม่ถึง

3. เสริมสร้างทัศนคติ ความรู้ และการตระหนักรู้ในการป้องกันภัยพิบัติธรรมชาติ เป็นการช่วยให้เกิดความรู้ในการป้องกันภัยพิบัติธรรมชาติเป็นปัจจัยที่สำคัญ เนื่องจากการรู้จักป้องกันเหตุที่ยังไม่เกิดด้วยความรู้ และหลักการเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดภัยพิบัติธรรมชาติ จะช่วยบรรเทาความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นได้

4. ศึกษาข้อมูลการเฝ้าระวังเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ จะช่วยคาดคะเนล่วงหน้าได้อย่างแม่นยำ การรับมือกับภัยพิบัติธรรมชาติที่จะเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อบุคคลมีความรู้ ความเข้าใจ และเลือกใช้เครื่องมือป้องกันภัยพิบัติธรรมชาติได้อย่างดี ก็ย่อมทำให้บุคคลนั้นสามารถเตรียมการรับมือกับเหตุภัยพิบัติธรรมชาติที่จะเกิดได้ทันทั่วทั้ง ความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินก็จะลดลง

5. มีระบบที่ปรึกษาหรือพี่เลี้ยงในการให้คำปรึกษาที่มีประสบการณ์จริง ๆ เกี่ยวกับภัยพิบัติธรรมชาติ การเรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์โดยตรงจากพี่เลี้ยงย่อมมีความแตกต่างจากในตำรา โดยการสอดแทรกประสบการณ์จริงในการเผชิญภัยพิบัติธรรมชาติเป็นประเด็นที่สำคัญ

6. จัดโครงการรณรงค์ป้องกันภัยพิบัติธรรมชาติ ในลักษณะเครือข่ายในการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือและป้องกันภัยพิบัติธรรมชาติ เนื่องจากองค์ความรู้จะไม่มีค่าเลยหากไม่ได้สร้างการรับรู้ในวงกว้าง เป็นยุทธวิธีการรับมือภัยธรรมชาติในรูปแบบต่าง ๆ ได้ และสามารถนำองค์ความรู้มาสรุปเป็นบทเรียนเพื่อการบริหารจัดการภัยพิบัติธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. นำประเด็นภัยพิบัติธรรมชาติสู่กิจกรรมการเรียนการสอน เช่น กิจกรรมตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ พัฒนาหลักสูตรรายปีการศึกษา จัดทำศูนย์การเรียนรู้ภัยพิบัติศึกษา เป็นต้น การนำองค์ความรู้ที่ได้จากการจัดการภัยพิบัติเข้าสู่บทเรียนถือเป็นหัวใจสำคัญของการถ่ายทอดการเรียนรู้ เนื่องจากภัยพิบัติอาจเกิดขึ้นได้เสมอ และผู้ได้รับผลกระทบก็มีทุกช่วงวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนจำเป็นต้องได้รับการปลูกฝังการเรียนรู้ป้องกันและรับมือกับภัยพิบัติธรรมชาติต่าง ๆ

8. การฝึกฝนลงมือปฏิบัติ เป็นการเตรียมความพร้อมในการป้องกัน/การเผชิญหน้า/และการดูแลตนเองเมื่อสิ้นสุดภัยพิบัติ การบ่มเพาะพฤติกรรมวัฒนธรรมการเรียนรู้ จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง เช่น การซ้อมรับมือเหตุการณ์ไฟไหม้อาคารในสำนักงาน หรือโรงเรียน เนื่องจากเมื่อเกิดเหตุการณ์จริง ความรู้ความเข้าใจในตำราที่เคยเรียนอาจไม่สามารถใช้ได้ดี ฉะนั้นการฝึกปฏิบัติจนเคยชินจากเหตุการณ์สมมุติ จึงเป็นหัวใจสำคัญที่ขาดไม่ได้

9. กำหนดแผนงานการป้องกันการรับมือกับภัยพิบัติธรรมชาติ โดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ระดับบุคคล ชุมชน สังคม และประเทศ ซึ่งการทำสิ่งใด ๆ ให้ประสบผลสำเร็จได้นั้นสิ่งสำคัญ คือ การวางแผนงาน

ในระยะสั้นและระยะยาว เช่นเดียวกัน การปลูกฝังการเรียนรู้รับมือภัยพิบัติธรรมชาติที่ดี ควรวางแผนให้เกิดผลในระยะยาว เนื่องจากภัยพิบัติธรรมชาติเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา การวางแผนในระยะยาวควรเริ่มตั้งแต่ระดับเยาวชน เนื่องจากจะนำมาซึ่งความสำเร็จตามเป้าหมายได้มากกว่าระยะสั้น

10. เข้าใจ เข้าถึงข้อมูลสถานการณ์ภัยพิบัติธรรมชาติโดยปราศจากอคติ ทั้งการช่วยเหลือดูแล พื้นฟูดูแลรักษาผู้ประสบภัยควรเป็นไปในลักษณะองค์การพหุภาคีการปฏิบัติงาน หลายครั้งที่ภัยพิบัติทางธรรมชาติก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินโดยไม่เลือกใครเป็นใคร การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน มีความสำคัญต่อการสร้างทัศนคติเป็นอย่างมาก และจำเป็นต้องได้รับการปลูกฝังอย่างต่อเนื่อง

11. ประเมินผลลัพธ์ ด้วยการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค การเตรียมพร้อมรับมือกับภัยพิบัติธรรมชาติแต่ละครั้ง เมื่อต้องเผชิญสถานการณ์จริง เพื่อวางแผนปรับปรุงให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในลักษณะ PDSA ได้แก่ Plan, Do, Study, Action

ตามแนวคิดการบริหารจัดการภัยพิบัติธรรมชาติ การเตรียมพร้อมเพื่อรับมือกับสถานการณ์ภัยพิบัติธรรมชาติ กระทั่งเกิดเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ ซึ่งหลักการการจัดการภัยพิบัติธรรมชาติต้องอาศัยร่วมมือกันทั้งสถานศึกษา ชุมชน สังคม ผู้ปกครอง ซึ่งมีหลักการ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นลดความเสี่ยงและหลีกเลี่ยงจากภัยพิบัติ (Mitigation) ด้วยการสร้างความตระหนักรู้ความเข้าใจ
2. ขั้นเตรียมความพร้อม (Preparedness) เป็นขั้นตอนการเตรียมพร้อม เพื่อลดความเสียหายจากภัยพิบัติธรรมชาติทั้งด้านความรู้ สติปัญญา และร่างกาย เป็นต้น
3. ขั้นตอบสนองและจัดการภัยพิบัติ (Response) เป็นขั้นตอนการดำเนินการลดอันตรายจากภัยพิบัติในการรักษาชีวิตผู้ประสบเหตุการณ์ภัยพิบัติ การป้องกันความเสียหายต่าง ๆ และฟื้นฟูสิ่งจำเป็นต่อชีวิตให้กลับเข้าสู่ภาวะปกติได้อย่างเร่งด่วน
4. ขั้นฟื้นฟู (Recovery) เป็นขั้นตอนการฟื้นฟูสังคม เศรษฐกิจ สาธารณูปโภคต่าง ๆ ให้ได้มากที่สุด (Galloway, 2003)

มนุษย์เป็นสาเหตุหลักในการเกิดภัยพิบัติธรรมชาติ และเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำของตนเอง เช่น สารพิษ (Toxic) การเกิดควันพิษหรือหมอก (Photochemical Smog Formation) น้ำท่วม อากาศร้อน แผ่นดินไหว เป็นต้น พลัังสังคมจึงเป็นหัวใจสำคัญในการบ่มเพาะวัฒนธรรมการเรียนรู้วิถีการภัยพิบัติธรรมชาติ โดยมุ่งเน้นการบ่มเพาะการเรียนรู้ทางสังคมผ่านกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการรับมือกับภัยพิบัติธรรมชาติในลักษณะต่าง ๆ เช่น การปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม การพัฒนาจิตวิญญาณความเข้าใจกฎของธรรมชาติ การพัฒนาหลักสูตรภัยพิบัติศึกษา และการฝึกฝนลงมือปฏิบัติกระทั่งเกิดเป็นวัฒนธรรมความปลอดภัยทางสังคม เป็นต้น

กระบวนการโค้ชเพื่อปลูกฝังจิตวิญญาณวัฒนธรรมการเรียนรู้ภัยพิบัติธรรมชาติ

ปัจจุบันการโค้ชถือเป็นกระบวนการสำคัญที่จะช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ ซึ่งการโค้ชเป็นการค้นหาเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาส่วนกันระหว่างผู้โค้ชและผู้รับการโค้ช ด้วยการเปิดใจยอมรับอย่าง “กัลยาณมิตร” ครูผู้ทำหน้าที่เป็นโค้ชปลูกฝังวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโรงเรียน มีบทบาทหน้าที่สำคัญดังนี้ (Lofthouse, Leat, & Towler, 2010)

1. บ่มเพาะวัฒนธรรมการเรียนรู้

โค้ชและครูผู้สอนมีลักษณะที่คล้ายกันที่ว่า โค้ช มีความรู้และมีทักษะเกี่ยวกับเรื่องเฉพาะอย่างลึกซึ้ง ทำหน้าที่สอนวิธีการปฏิบัติ เทคนิค กฎ กติกาต่าง ๆ กับกลุ่มบุคคลและรายบุคคล โค้ชและผู้รับการโค้ชมีเป้าหมายเดียวกัน คือ บรรลุความสำเร็จที่ต้องการ คือ ชัยชนะต่ออุปสรรค จะเห็นได้ว่านักกีฬาเก่ง ๆ ที่ประสบความสำเร็จฝีมือระดับเยี่ยมยอด แต่ก็ไม่สามารถทำหน้าที่โค้ชที่ดีได้ ดังนั้น การเป็นโค้ชนอกจากมีความรู้ ทักษะ ความสามารถแล้วยังต้องเป็นครูที่ดี นั่นคือต้องรู้จักวิธีการสอน การให้คำแนะนำ เพื่อให้ให้นักกีฬาทำตามได้อย่างถูกต้องเพื่อจะได้พัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ การทำหน้าที่ครูและโค้ชในเวลาเดียวกันต้องตระหนักถึงหลักการ เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาผู้เรียน

2. วิเคราะห์ศักยภาพผู้เรียน

ก่อนเริ่มทำการโค้ช ครูจำเป็นต้องมีข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้เรียนที่สำคัญ 5 ด้าน โดยทั้ง 5 ด้านควรมีองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา แต่ละองค์ประกอบควรมีข้อมูลที่สำคัญประกอบด้วย ปัญหาการเรียนรู้ ความต้องการ ความกลัว/วิตกกังวล และแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ ซึ่งก่อนจัดการเรียนการสอน ครูควรมีการวิเคราะห์ศักยภาพของผู้เรียน เพื่อแยกแยะความแตกต่างระหว่างบุคคลในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ 1) ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ 2) ความพร้อมด้านสติปัญญา เช่น การมีเหตุผลการเรียนรู้ 3) ความพร้อมด้านพฤติกรรม เช่น การควบคุมอารมณ์ อุดหนุน ขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ 4) ความพร้อมด้านร่างกาย เช่น ร่างกายที่สมบูรณ์ สุขภาพกายและใจ 5) ความพร้อมด้านสังคม การปรับตัว การช่วยเหลือ เสียสละ แบ่งปัน การมีระเบียบวินัย เป็นต้น

3. วางแผนการโค้ช

ครูควรมีการวางแผนการโค้ชร่วมกันกับผู้รับการโค้ช เนื่องจากการวางแผนเป็นวิธีการหรือแนวทางปฏิบัติอย่างมีหลักเกณฑ์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่คาดหวังไว้ โดยการเชื่อมโยงกับเหตุการณ์อดีต ปัจจุบัน และอนาคต โดยการโค้ชผู้เรียนจะมีตัวแบบที่สำคัญ ได้แก่ ตัวแบบ 3P ประกอบด้วย Project (เนื้องานหรือชิ้นงานที่ต้องการพัฒนา) Person (ผู้เรียน) และ Pattern of Behavior (แบบแผนทางพฤติกรรม) ซึ่งหลักในการวางแผนการโค้ชมีขั้นตอน ดังนี้

3.1 วิเคราะห์โอกาสจะช่วยให้ทราบความเป็นไปได้ในอนาคตอย่างชัดเจน โดยผู้โค้ชและผู้รับการโค้ชควรร่วมกันกำหนด เป้าหมาย จุดประสงค์ ซึ่งเป้าหมาย หมายถึง ผลการปฏิบัติงานที่จะให้เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ตามแผนงาน โดยส่วนใหญ่เป้าหมายจะเป็นตัวชี้วัดการดำเนินงาน ผลลัพธ์สุดท้ายที่จะให้เกิดขึ้นเมื่อสิ้นสุด

แผนงาน โดยจะกำหนดไว้เป็นส่วนหนึ่งของแผนงาน นอกจากนี้ การวิเคราะห์โอกาส ความเป็นไปได้ จะช่วยให้ผู้รับการโค้ชรับรู้จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคของชีวิตทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

3.2 กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการโค้ช ขั้นตอนการกำหนดเป้าหมายที่ดีเรียกว่า “SMART Goal” ได้แก่ 1) Specific มีความเจาะจง 2) Measurable วัดผลได้ 3) Agreed เป็นที่เห็นพ้องต้องกัน 4) Realistic ทำได้จริง 5) Time Phased ระบุเวลาอย่างชัดเจน นอกจากนี้การกำหนดเป้าหมายควรมี PURE ประกอบด้วย 1) Positively Stated ประกาศออกมาในเชิงบวก 2) Understood เป็นที่เข้าใจ 3) Relevant ตรงประเด็น 4) Ethical ถูกต้องตามหลักจริยธรรม และ CLEAR ประกอบด้วย 1) Challenging ท้าทายความรู้ความสามารถ 2) Legal ถูกกฎหมาย 3) Environmentally Sound เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 4) Appropriate เหมาะสมกับบุคคล 5) Recorded มีการบันทึกไว้เป็นหลักฐาน เหล่านี้เป็นลักษณะสำคัญของการกำหนดเป้าหมาย

3.3 พิจารณาข้อมูลและหลักฐานประกอบการวางแผน ในการโค้ชให้บรรลุเป้าหมายจำเป็นต้องมีการกำหนดข้อตกลงร่วมกัน ซึ่งข้อตกลงต่าง ๆ จะนำไปสู่การกำหนดแนวทางการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาการร่วมเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาของผู้เรียน จะนำไปสู่การยอมรับโดยดี ในขั้นตอนนี้ ครูอาจใช้ข้อคำถามในการพิจารณาข้อมูล พฤติกรรม ปัญหาการเรียนรู้ จุดอ่อน จุดแข็ง และโอกาส อุปสรรคในการเรียนรู้

3.4 กำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหาการโค้ชให้มีประสิทธิภาพ มีวิธีการที่หลากหลาย ทั้งนี้ผู้โค้ชและผู้รับการโค้ชจำเป็นต้องพิจารณาเลือกแนวทางที่เหมาะสมและจำเป็นต้องบูรณาการหลากหลายวิธีการและวิธีการในการแก้ปัญหาคงอยู่ภายใต้ข้อมูล เป้าหมายของผู้รับการโค้ช

3.5 ประเมินทางเลือก เป็นขั้นตอนของการประเมินจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค โดยให้ค่าน้ำหนักคะแนน โดยมีหลักเกณฑ์การพิจารณาการประเมินทางเลือก ได้แก่ 1) ความเป็นไปได้ 2) คุณภาพของทางเลือก 3) การยอมรับจากผู้เกี่ยวข้อง 4) ต้นทุน 5) วิธีแก้ไขและผลลัพธ์ 6) คุณธรรมจริยธรรม ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้พิจารณาเลือกได้อย่างแม่นยำและลดข้อผิดพลาด

3.6 เลือกแนวทางไปสู่การปฏิบัติ หมายถึง การเลือกวิธีการใดวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้บรรลุผลความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งการเลือกวิธีการใดวิธีการหนึ่งให้พิจารณา 1) ทางเลือกนั้นเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เผชิญอยู่และผลลัพธ์ในอนาคต 2) ทั้งผู้โค้ชและผู้รับการโค้ชยอมรับและนำไปสู่เป้าหมายได้ 3) ความสมดุลของทางเลือก เช่น สมดุลทางร่างกาย จิตใจ สภาพแวดล้อม หากผู้โค้ชและผู้รับการโค้ชต่างมีเป้าหมายข้อตกลงร่วมกันอย่างชัดเจน การเลือกทางเลือกที่จะนำไปสู่การลงมือปฏิบัติก็จะง่ายขึ้น

3.7 พัฒนาแผนงานตามเป้าหมาย วัตถุประสงค์ เป้าหมายที่กำหนด เมื่อเลือกแนวทางการพัฒนาได้แล้ว ให้ออกแบบแผนการพัฒนาให้บรรลุตามเป้าหมาย หรือพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การลงมือปฏิบัติตามแผนงานที่กำหนด

3.8 นำแผนไปปฏิบัติ ขั้นสุดท้ายที่ต้องทำทันทีไม่ผัดวันประกันพรุ่ง ซึ่งหลักในการลงมือปฏิบัติมีดังนี้ 1) ฝึกตนเองให้ปฏิบัติตามแผนอย่างต่อเนื่อง 2) ศึกษาวิธีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาตนเองจากโค้ชหรือปฏิบัติ

ตามคำแนะนำของโค้ชอย่างสม่ำเสมอ 3) กำหนดระยะเวลา บทบาทหน้าที่อย่างชัดเจนในการเปลี่ยนแปลง พัฒนา ปรับปรุง 4) ต้องเลือกบุคคลต้นแบบที่เป็นแรงบันดาลใจให้บรรลุเป้าหมาย 5) เขียนกิจกรรมย่อย ในแต่ละวัน ชั่วโมง เพื่อบรรลุเป้าหมาย 6) ปฏิบัติตามแผนอย่างต่อเนื่อง 7) ศึกษารายละเอียดในการพัฒนา เปลี่ยนแปลง และ 8) ประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง

3.9 ควบคุมตนเอง และประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับตนเองทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา การควบคุมและประเมินผลลัพธ์จะช่วยให้ทราบความก้าวหน้าและทำให้ทราบข้อบกพร่องเพื่อแก้ไขให้บรรลุ เป้าหมาย โดยพิจารณาจาก 1) เป้าหมาย 2) การลงมือปฏิบัติ 3) สภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น และ 4) การแก้ไข ตัวเองเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

4. เลือกรูปแบบการโค้ช

รูปแบบการโค้ชในการโค้ชผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จ ผู้โค้ชสามารถพิจารณาเลือกรูปแบบการโค้ช ตามความสภาพปัญหา เหมาะสมกับลักษณะการโค้ชและผู้รับการโค้ช เนื่องจากแต่ละรูปแบบมุ่งเน้นการพัฒนา ศักยภาพภายในของผู้รับการโค้ช ซึ่งรูปแบบการโค้ชที่ครูควรนำมาใช้ในการโค้ชนักเรียน ประกอบด้วย 1) GROPAC Model 2) Grow Model และ 3) GROWTH Model ซึ่งแต่ละรูปแบบมีวิธีการโค้ชที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนาตนเอง เพื่อก้าวไปสู่สภาวะการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถดึงศักยภาพของผู้เรียนออกมาใช้เพื่อพึ่งพาตนเองได้

5. หัวใจสำคัญของการโค้ชเพื่อปลูกฝังจิตวิญญาณวัฒนธรรมการเรียนรู้ภัยพิบัติธรรมชาติ

เมื่อโลกเปลี่ยน สังคมปรับ เทคโนโลยีก้าวหน้า ผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ใหม่ ครูถูกสถานการณ์ บังคับให้เปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้ความรู้สู่การเป็นครูผู้ดูแล และทำหน้าที่เป็นผู้ให้กำลังใจหรือสร้างแรงบันดาลใจ แก่ผู้เรียนให้สามารถจัดการตนเองได้ การโค้ชจะบรรลุผลและเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้โค้ชและผู้รับการโค้ชยอมรับ กระบวนการโค้ชอย่างกลายณมิตร ซึ่งหัวใจของกระบวนการโค้ชประกอบด้วย 1) เทคนิคการถาม 2) การฟัง อย่างลึกซึ้ง 3) น้ำเสียง/คำพูดที่โต้ตอบ 4) ภาษา/ท่าทาง/กิริยาอาการ 5) การสะท้อนกลับทางบวก 6) การตระหนักรู้ ความเป็นจริง 7) การถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก 8) การปรับเปลี่ยนกรอบความคิดลบสู่ความคิดบวก

บทสรุป

สังคมปรับ เศรษฐกิจเปลี่ยน ครูผู้สอนและนักเรียนจำเป็นต้องปรับตัวปรับใจให้เท่าทันกับทุกสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยเฉพาะด้านภัยพิบัติธรรมชาติ ปัจจุบันภัยพิบัติธรรมชาติเกิดขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ และทวีความรุนแรงขึ้น ได้แก่ แผ่นดินไหว น้ำท่วม พายุลมมรสุม ภัยแล้ง อัคคีภัย ภัยหนาว ดินโคลนถล่ม เป็นต้น การปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจ กระทั่งเกิดเป็นจิตวิญญาณวัฒนธรรมการเรียนรู้ ความปลอดภัย เกี่ยวกับภัยพิบัติ เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการลดภาวะความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น บุคคลสำคัญที่จะช่วยปลูกฝังบ่มเพาะ จิตวิญญาณวัฒนธรรมการเรียนรู้ คือ ครู โดยการเปลี่ยนบทบาทจากครูผู้สอนสู่การเป็นโค้ช ด้วยวิธีการดึงศักยภาพ ของผู้เรียนออกมา เพื่อแก้ไขปัญหการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง ให้อยู่รอด ต่อยอด ท่ามกลางวิกฤติการณ์ภัยพิบัติ

ธรรมชาติ เพราะธรรมชาติของมนุษย์ย่อมต้องการสิ่งดี ๆ ให้เกิดขึ้นกับชีวิต เช่น ต้องการได้รับการยอมรับ ต้องการเป็นคนที่มีประสิทธิภาพสำเร็จ ได้รับการยอมรับทางสังคม เป็นต้น อย่างไรก็ตามบางคนสามารถปรับตัว มีชีวิตสู่เป้าหมายที่ตนเองต้องการได้ แต่บางคนไม่สามารถดำเนินชีวิตสู่เป้าหมายที่ต้องการได้ ดังนั้น การโค้ช จึงสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียน การเป็นผู้โค้ชจำเป็นต้องพัฒนาสมรรถนะพื้นฐานสำคัญ ได้แก่ 1) การปฏิบัติตาม จรรยาบรรณมาตรฐานการโค้ชและมาตรฐานวิชาชีพโค้ช 2) การรับรู้เข้าใจในกรอบความคิดของการเป็นโค้ช 3) การสร้างและรักษาไว้ซึ่งข้อตกลงในการเป็นโค้ช 4) การอยู่ในสภาวะของปัจจุบันเพื่อเกิดความตระหนักรู้ ภายในตน 5) การบ่มเพาะการเรียนรู้โดยการออกแบบแผนการปฏิบัติที่จะช่วยให้ผู้รับการโค้ชเกิดการพัฒนา นอกจากนี้จะต้องมีสมรรถนะดังกล่าวแล้ว ผู้โค้ชจะมีบทบาทหน้าที่ ได้แก่ 1) เป็นครูผู้มีจิตวิญญาณ 2) วิเคราะห์ ศักยภาพผู้เรียน 3) วางแผนการโค้ช 4) เลือกรูปแบบการโค้ชให้สอดคล้องกับผู้รับการโค้ช นอกจากนี้ครูผู้ทำหน้าที่ โค้ชควรทำความเข้าใจ “หัวใจสำคัญของการโค้ช” เพื่อจะช่วยให้การทำหน้าที่โค้ชประสบความสำเร็จ อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ 1) การตั้งคำถาม 2) การฟังอย่างลึกซึ้ง 3) น้ำเสียงที่ใช้ในการสื่อสารโต้ตอบ 4) การสะท้อนกลับ 5) ทักษะคิดและกรอบความคิดในการโค้ช 6) การตระหนักรู้ในความเป็นจริงของชีวิต 7) การถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก 8) การปรับเปลี่ยนกรอบความคิดลบสู่ความคิดบวก เหล่านี้เป็นหัวใจสำคัญ ของการโค้ช อย่างไรก็ตามการจะโค้ชให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาตนเองให้มีภูมิคุ้มกันและเกิดเป็น วัฒนธรรมการเรียนรู้ได้นั้น เป็นกรรมวิธีที่ทำลายศักยภาพและความสามารถของบุคคลที่ทำหน้าที่ครูในยุคปัจจุบัน หากไม่ลองปฏิบัติจะไม่สามารถพิสูจน์ได้เลยว่าการเป็นโค้ชเพื่อเปลี่ยนแปลงผู้เรียนนั้นมีผลลัพธ์อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2557). *การลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย*. กรุงเทพฯ: เวิร์ค พรีนติ้ง.
- จักรกฤษณ์ จันทะคุณ. (2558). ภัยพิบัติศึกษา: แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อเตรียมความพร้อม รับมือภัยพิบัติ (ตอนที่ 1). *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 17(4), 188-201.
- จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2546). สู่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาวะทางจิตวิญญาณ. *วารสาร ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 32(1), 131-144. <https://doi.org/10.58837/CHULA.EDU CU.32.1.9>
- ชนิกานต์ เสียงเย็น และ รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2557). ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ ความพึงพอใจในงาน จิตวิญญาณ ในการทำงาน และพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของหัวหน้างานในธุรกิจบัตรเครดิต และสินเชื่อ. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 40(2), 153-164. สืบค้นจาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/socku/article/view/79688>
- วัชร คุนทิตติ, วิจิตรา ศรีสอน และ สันฐาน ชยพันธ์. (2563). รูปแบบความร่วมมือการจัดการภัยพิบัติทาง ธรรมชาติของไทยกลับกลุ่มประเทศอาเซียน. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(2), 167-177. สืบค้นจาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSBA/article/view/236577>

- วัลนิกา ฉลากบาง. (2559). จิตวิญญาณความเป็นครู: คุณลักษณะสำคัญของครูมืออาชีพ. *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม*, 6(2), 123-128. สืบค้นจาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/npuj/article/view/65307>
- ศิริรัตน์ ศิริวรรณ. (2561). *เจาะลึก Coaching & Coaching Competency: คู่มือการโค้ชมาตรฐานสากล*. กรุงเทพฯ: สอนอักษร พรินติ้ง.
- ศุภลักษณ์ ทัดศรี และ อารยา พรายแย้ม. (2554). *จิตวิญญาณในชีวิตประจำวัน*. กรุงเทพฯ: คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Bandura, A. (2004). Health promotion by social cognitive means. *Health Education & Behavior*, 31(2), 143-164. <https://doi.org/10.1177/1090198104263660>
- EM-DAT: The International Disaster Database. (2024). *Economic damage by natural disaster type* [Dataset]. Centre for Research on the Epidemiology of Disasters (CRED), Université catholique de Louvain. Retrieved June 16, 2025, from <https://ourworldindata.org/grapher/economic-damage-from-natural-disasters-by-type>
- Galloway, E. (2003). Emergency preparedness and response – Lessons learned from 9/11. In D. R. Cutter (Ed.), *The geographical dimensions of terrorism*. New York, NY: Routledge.
- International Coaching Federation. (2019). *ICF core competencies model*. Retrieved from <https://coachfederation.org/credentials-and-standards/core-competencies>
- Lofthouse, R., Leat, D., & Towler, C. (2010). *Coaching for teaching and learning: A practical guide for schools*. National College for Leadership of Schools and Children's Services. Retrieved June 8, 2024, from <https://www.gov.uk/government/publications/coaching-for-teaching-and-learning-a-practical-guide-for-schools>
- Smith, K., & Petley, D. N. (2009). *Environmental hazards: Assessing risk and reducing disaster* (5th ed.). London and New York: Routledge.
- Stone, M. (2007). *Coaching, counseling & mentoring: How to choose and use the right technique to boost employee performance*. New York, NY: American Management Association.
- Whitmore, J. (2009). *Coaching for performance: The principles and practice of coaching* (4th ed.). London: Nicholas Brealey Publishing.